

Bo Södersten:

Makroekonomi och stabiliseringspolitik

I förordet till *Makroekonomi och stabiliseringspolitik* (Liber Förlag 1983, 363 s, 129 kr) säger bokens författare, Bo Södersten, att det finns två huvudskäl till att han skrivit boken. Det ena är att amerikanska läroböcker — som vanligen används inom svensk universitetsutbildning — inte ger den nödvändiga förankringen i svenska ekonomisk-politiska problem. Det andra skälet är att dessa amerikanska böcker i alltför hög utsträckning bygger sin teori på förutsättningen om en sluten ekonomi.

Målsättningen för Södersten har varit att göra "den teoretiska framställningen så enkel som möjligt" och "att hela tiden knyta den teoretiska framställningen till relevanta svenska problem". Hur väl lyckas han med dessa vällovlige syften? Låt mig börja med bokens förtjänster. Dess styrka ligger tveklöst i presentationen av den keynesianska teorin och speciellt postkeynesianernas behandling av problem rör-

rande extern balans och växelkurser. Till förtjänsterna hör också ett njutbart och lättläst språk samt de inledande kapitelsammanfattningarna och de avslutande sammanfattningarna över vad som var huvudpoängerna i det man just läst.

Hastverk

Nu över till mina invändningar mot boken. Till att börja med kommer jag att acceptera den av Södersten valda framställningsramen och koncentrerar i stället kritiken på vad jag upplever som brister i presentationen. På flera ställen tycker jag att enskilda moment framställts på ett tillfredsställande eller t o m utmärkt sätt men att "kopplingen" mellan de olika delarna saknas eller är bristfällig. Ett exempel, bland flera, på detta ges i avsnitt 7.1.5 där skillnaden mellan nominell och real ränta med empiri från Sverige 1950—80 redovisas. I

fortsättningen är det sedan som om denna skillnad inte existerar eller i alla fall inte har någon betydelse. I den följande framställningen återgår Södersten nämligen till att diskutera *räntans* betydelse och bestämningsfaktorer. "Om vi nu tar hänsyn till investeringarnas beroende av räntan kan vi skriva en enkel investeringsfunktion . . ." sägs det på s 130. På s 150 konstateras ". . . att ju högre nationalinkomsten är och ju lägre räntan är desto större är beståndsefterfrågan på pengar." Den intresserade studenten undrar naturligtvis vart distinktionen mellan real och nominell ränta tagit vägen. Att LM-analysens ränta rimligen är den nominella och IS-analysens den reala ges ingen information om i fortsättningen. Vilken effekt ändrade inflationsförväntningar har i IS-LM-diagrammet får vi heller ingen kunskap om. Detta är märkligt då IS-LM-analys är bokens huvudverktyg och då Södersten på flera ställen poängterar förväntningarnas roll när det gäller möjligheten att nå centrala stabiliseringspolitiska mål.

Vid en genomläsning av boken får man en känsla av att arbetet skett i alltför stor hast. Så t ex får nettoeffekten av svensk finanspolitik en relativt utförlig och upplysande beskrivning vad gäller perioden 1947—73 bl a med hjälp av diagram från Assar Lindbecks *Svensk ekonomisk politik* medan för perioden 1975—1983 endast finanspolitiska nettoeffekter i form av procentuell BNP-påverkan för olika år redovisas. Enligt förordet ville Södersten emellertid knyta an till studenternas referensram. Här fanns då ett utmärkt tillfälle: Studenten av år 1984 började (i bästa fall) intressera sig för massmedias redovisning och diskussion av ekonomisk politik under senare hälften av 1970-talet. En redovisning av 1950- och 60-talens ekonomisk-politiska åtgärder kan därför inte kännas lika intressant som en presentation av säg de senaste 10 årens politik. Valet av utförlighet kan knappast ha skett mot bakgrund av vad som mest kan öka förståelsen hos läsare i 20-årsåldern utan förefaller snarast tillkommet under tidspress och med

tanke på vad som snabbt kunnat återges.

På s 181 får man lära sig att "särskilt likviditetskvoterna kommit att bli ett alltmer betydelsefullt medel." Sedan redovisas något om förändringar av dessa varefter avsnittet slutar med: "i september 1983 avskaffades så likviditetskvoterna helt." Här måste den intresserade studenten bli ordentligt förvånad. Något som två rader upp sägs vara ett alltmer betydelsefullt medel avskaffas sedan — utan förklaring eller kommentar — helt. Tidspressen har här en naturlig förklaring men att bara konstatera att kvoterna tagits bort är väl ändå att "kasta ut barnet med badvattnet". Att ge en kort förklaring hade väl ändå varit möjligt?

Ibland har man en känsla av att endast en timmes merarbete skulle gjort framställningen mer aktuell och intressant. En redovisning av t ex utvecklingen av inflation och arbetslöshet, s k Friedman-spiraler, för Sverige (s 245) slutar med 1980. Nog hade det varit möjligt att få med både 1981 och 1982 och till och med kanske en ganska säker prognos för år 1983.

Keynesianism och monetarism

Nu över till den mer övergripande kritiken. Bokens nio första kapitel — motsvarande drygt 60 procent av boken — ger en renodlat keynesiansk ("1960-talens keynesianism") presentation. I kapitel 10 införs aggregerade utbuds- och efterfrågekurvor (AS- och AD-kurvor), vilka sporadiskt och — förefaller det — utan någon större entusiasm används i fortsättningen. AS-kurvan får en någorlunda acceptabel förklaring i kapitel 10. Varför AD-kurvan har negativ lutning, dvs varför lägre prisnivå är kopplad till större real nationalinkomst, får man emellertid ingen förklaring på. Helt plötsligt finns på s 238 en aggregerad efterfrågekurva med detta utseende. Den enda gång efterfrågan som en funktion av priset har redovisats tidigare är i kapitel 2 och då gäller det efterfrågan på en enstaka vara som funktion av priset. Att mikroekonomins efterfrågekurva är negativt lutad beror som be-

kant på att ökade priser på varan dels sänker folks köpkraft, dels gör substitutvarorna relativt billigare. AD-kurvans (makroekonomins efterfrågekurva) negativa lutning kan inte förklaras på samma sätt. När prisnivån ökar stiger alla priser, således även löner, och folks köpkraft behöver alltså inte sjunka. Om alla priser stiger lika mycket kan inte heller förklaringen, att substitut blir billigare, gälla som orsak. Här lämnar Södersten läsarna helt i sticket. I boken finns inte heller någon information om vad som bestämmer AD-kurvans läge. Hur ändrad finans- och penningpolitik påverkar AS- och AD-kurvorna får man också gissa sig till.

IS-LM kurvorna har fått en ordentlig förklaring i kapitel 7 och 8. Här skulle det legat nära till hands att med hjälp av IS-LM-analys demonstrera att AD-kurvan kan tolkas som en marknadsjämviktsskurva och redovisa vad som bestämmer läge och lutning på kurvan samt hur den påverkas av finans- och penningpolitiska förändringar. Vad skall annars AS-AD verktygen tjäna till? Nu förekommer dessa verktyg lite sporadiskt i fortsättningen. På s 246 återfinns en figur där AS-kurvan har förskjutits uppåt för att förklara kostnadsinflationen. På s 264 har en motsvarande förskjutning uppåt av kurvan skett för att demonstrera stagflation med utbudsstörning. I denna figur (och för första gången i en figur två sidor tidigare) mäts inflationen (och således *inte* prisnivån) längs ordinataxeln. Varför detta sker eller varför AS- och AD-kurvorna ändå förblir oförändrade får inte läsaren den minsta uppfattning om.

Bo Södersten har i valet mellan Keynes, som han tror på, och monetarismen, som han uppenbarligen inte tror på men inte kommer ifrån, valt en kompromiss: keynesiansk analys (IS-LM och för den öppna ekonomin IS-LM-FE) med vissa "nödvändiga eftergifter" åt icke-keynesianer. En sådan eftergift är det aggregerade utbudet. En annan är att förväntningar är viktiga för makroanalysen. Däremot gör Södersten allt för att undvika ett inkorporerande av tanken om "den naturliga arbetslöshe-

ten". På s 236 presenteras begreppet men samtidigt konstateras: "Redan nu bör dock sägas att begreppet 'naturlig arbetslöshet' är ett tämligen tvivelaktigt begrepp. Det finns inte vare sig något naturligt, oföränderligt eller optimalt över begreppet. Tvärtom kommer även den 'naturliga arbetslösheten' att påverkas av ekonomisk politik och av det ekonomiska systemets sätt att fungera." Så långt kan man hålla med Södersten att beteckningen "naturlig" inte är lyckad. Men sedan feltolkar han, medvetet eller ej, vad begreppet innebär. Att den naturliga arbetslösheten kan påverkas av ekonomisk politik har aldrig förnekats. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder som ökar informationen om lediga jobb eller minskade bidrag till arbetslösa som ökar "sökostnaden" kommer båda att sänka "det naturliga arbetslöshetstalet". Åtgärder som leder till minskad strukturomvandling kommer också (*ceteris paribus*) att leda till lägre "naturlig arbetslöshet". Poängen i analysen är att den "naturliga arbetslösheten" — eller det långsiktiga jämviktstålet, för att använda en mindre värdeladdad term — inte påverkas av finans- och penningpolitiska åtgärder. En aktiv penning- och/eller finanspolitik kan på kort sikt driva upp sysselsättningen men genom höjda inflationsförväntningar kommer utbudskurvan (AS-kurvan) att pressas uppåt och ny jämvikt nås slutligen vid oförändrad sysselsättning och produktion. (Däremot kan den förda politiken få konsekvenser för den nominella räntan.)

Det är möjligt att Bo Södersten, som också är politiker, inte gillar den mer begränsade roll som här tilldelas stabiliseringspolitiken. Jag skulle vara beredd att acceptera en makropresentation, där t ex "naturlig arbetslöshet" visades vara ett begrepp som inte hade något större förklaringsvärde. Södersten gör dock inte detta. Han riktar en irrelevant kritik — citerad ovan — mot begreppet men samtidigt kommer han inte ifrån att använda det. Detta sker då utan att det explicit sägs att det är den "naturliga arbetslösheten" som avses. I diskussionen av den förväntningsutvid-

gade Phillipskurvan på s 256—260 finns en figur med en lodrät linje vid arbetslösheten 5 procent. Vad representerar denna linje om inte "den naturliga arbetslösheten"? För att ta ett annat exempel: "För att åstadkomma detta måste företagen öka sysselsättningen över det normala, . ." (s 268) Vad är detta "normala" om ej det långsiktiga jämviktsläget eller den produktion vi får vid "naturlig arbetslöshet"?

Södersten redovisar utförligt de problem som är förbundna med den öppna ekonomin. Denna redovisning förs dock framförallt med post-keynesianska "verktyg" (IS-LM-FE analys). Samma kritik som framförts ovan gäller således även i stor utsträckning behandlingen av den öppna ekonomin.

Kan man rekommendera denna bok som introduktionsbok i makroekonomi på A-nivån? Det beror självklart på vad man jämför med. (Andra upplagan av boken har stora förutsättningar att bli ett bättre alternativ.) Är språksvårigheter ett stort hinder begränsas givetvis valmängden. Föreligger inte några större språksvårigheter — och det bör det ju inte göra vad gäller engelska för "vanliga" A-studerande — kan anknytningen till svenska ekonomiska problem ske genom separata uppsatser, t ex från den av Södersten redigerade *Svensk ekonomi*.

Universitetslektor *Bengt Mattsson*
Högskolan i Karlstad